

اولین ارتش مدرنِ وابسته!

پیش از انقلاب اسلامی وضعیت امنیتی در ایران کاملاً با امروز متفاوت بود. ارتشی را که رضاخان پهلوی روی کار آورد، به دلیل وابستگی ذاتی رژیم پهلوی به بیگانگان، در مقابله با تجاوزات آنها و نیز در راستای تأمین منافع ملی، توفیق چندانی نداشت؛ کما اینکه ارتش رضاخان نه می‌خواست و نه می‌توانست جلوی ورود متفقین به کشور در شهریور ۲۰ و اعمال نفوذشان در حکومت ایران را بگیرد. این ارتش معمولاً پشتیبانی اصلی خویش را از چند کشور غربی می‌گرفت و ضعف‌های جدی داشت. به کشورهای دیگر سلاح سفارش می‌داد، اما دیپلمات‌های ایرانی نسبت به زمان تحویل سلاح حساس نبودند و این فرایند گاه بسیار طولانی

می‌شد. همچنین بسیاری از سفارش‌های ایران به‌دلیل نرسیدن به تولید انبوه لغو می‌شدند، زیرا عمده سفارش‌های ما محصولاتی بودند که هنوز در مراحل آزمایشی بودند. علاوه بر اینها رضاخان به آلمان گرایش داشت، انگلستان هم به همین دلیل در فرایند خرید تسلیحات ایران از ایالات متحده و تحویل آنها دخالت و کارشکنی فراوان می‌کرد. در مجموع، باوجود تبلیغاتی که در آن دوره درباره توان نظامی ایران صورت می‌گرفت، واردکردن عمده این تسلیحات و به‌کارگرفتن مستشاران خارجی کمک چندانی به

نیروی‌های مسلح کشور نکرد. در زمان محمدرضا پهلوی هم ارتش، به‌منابه ابزاری برای تحکیم پایه‌های رژیمیی اقتدارگرا، نتوانست توسعه و امنیت درون‌زا به همراه داشته باشد و عمدتاً در خارج از کشور ریشه داشت. پس از جنگ جهانی دوم، تصمیم بر آن شد که با بخشی از نیروهای آمریکایی که در دوره جنگ در ایران مستقر شده بودند، قراردادی بسته شود و آنها در پوشش مستشاران نظامی در ایران ساختار متلاشی‌شده ارتش را انسجام بخشند. این موضوع برای امریکا مهم بود، بویژه به جهت موقعیت استراتژیکی که ایران در همسایگی با شوروی داشت. کودتای ۲۸ مرداد، موقعیت امریکا در ایران را تحکیم کرد و نقش این کشور را بویژه در نهادهای امنیتی و نظامی بیش از پیش افزایش داد. در پی کودتا، مجلس در آبان سال ۱۳۳۲ قانونی تصویب کرد که به‌موجب آن تعداد مستشاران آمریکایی برای بازسازی ارتش بسیار افزایش می‌یافت.

◀ | **الله اکبر** **زاده** پژوهشگر

در رساله الهی - سیاسی اسپینوزا آمده است صلح به معنای نبود جنگ نیست، یعنی حتی اگر گنگنده‌های سعودی بمب‌های آمریکایی را روی سر مردم یمن نمی‌ریختند یا حتی اگر سوریه اینچنین محل نزاع و جنگ داخلی نبود و عراق عرصه تاخت و تاز داعشی‌ها نمی‌شد یا حتی اگر رژیم

هزینه‌های هنگفت گاو شیرده!

در حالی که برخی رسانه‌ها می‌گویند توان تسلیحاتی گروه‌های جهادی چون حماس و جهاد اسلامی و حوثی‌های یمن افزایش پیدا کرده و این اتفاق را با حمایت جمهوری اسلامی از این گروه‌ها مرتبط می‌دانند، در سال‌های اخیر ارتباط برخی کشورهای عربی با امریکا و اسرائیل خصوصاً درباره تسلیح نظامی تقویت شده است. مثلاً عربستان که تا سال‌ها ارتش چندان پیشرفته‌ای نداشت و با تهدید خارجی مهمی جز جنگ خلیج فارس مواجه نشده بود، در سال ۲۰۰۹ به‌دنبال آنچه واکنش ناموفق به حملات حوثی‌های یمن می‌دانست، توسعه نظامی را در پیش گرفت. اما از زمان روی کار آمدن محمدبن سلمان به‌عنوان ولیعهد و وزیر دفاع پادشاهی سعودی و از زمان آغاز جنگ یمن بودجه نظامی عربستان به بیش از ۲۷۰ میلیارد دلار افزایش یافت. پس از ریاست‌جمهوری ترامپ، امریکا به یکی از تأمین‌کنندگان اصلی تجهیزات نظامی عربستان سعودی بدل شد و دو طرف، در همان اولین سفر خارجی ترامپ به مقصد عربستان، قرارداد فروش تسلیحات ۱۱۰ میلیارد دلاری را امضا کردند. در سال‌های اخیر، عربستان سعودی بزرگترین خریدار تسلیحات از ایالات متحده بود و سهم این کشور در خرید تسلیحات صادراتی امریکا از سال ۲۰۱۶ تا ۲۰۲۰، ۲۴ درصد بود. پس از روی کار آمدن بایدن و باوجود انتقادات

فراوان او از وضعیت حقوق بشر در عربستان، دولت جدید امریکا با فروش ۵۰۰ میلیون دلار تجهیزات نظامی به عربستان سعودی موافقت کرد. اگرچه در ظاهر این طور به نظر می‌رسد که پادشاهی سعودی در حال حاضر در تأمین امنیت داخلی خود با مشکلی جدی مواجه نیست، اما با وجود صرف بودجه فراوان در خرید تسلیحات، موفق به درونی‌سازی این دانش نشده است و اگر حمایت‌های کشورهای خارجی نباشد، توان نظامی این کشور در همین سطحی که هست نیز پایدار نخواهد ماند. شاید بهترین توصیف برای رابطه عربستان و امریکا همان جمله دونالد ترامپ باشد که گفته بود: عربستان برای ما گاوِ شیرده است که هروقت بخواهیم، از آن طلا و دلار می‌دوشیم و هر زمان که شیرش تمام شود، آن را سر می‌بریم!

فصل جدید تأمین امنیت در ایران

امنیت جمهوری اسلامی ایران را باید با توجه به وضعیت کشور در منطقه و دشمنان بالفعل و بالقوه‌اش ارزیابی کرد. مسأله امنیت برای نظامی که با شعار استقلال از تمام قطب‌های قدرت در جهان روی کار آمده و در بدو تأسیس‌اش با ایجاد مجموعه امنیتی کشورهای عرب منطقه، در قالب شورای همکاری خلیج فارس روبه‌رو شده بسیار چالشی‌تر خواهد بود. به این موارد، وضعیت

ناپایدار کشورهای همسایه و مرزهای ناامن را هم باید اضافه کرد. نیروهای مسلح جمهوری اسلامی بسیار سریع‌تر از آنچه که آماده‌اش باشند، به چالش کشیده شدند و پس از درگیری‌های پراکنده با گروه‌های جدایی‌طلب در برخی استان‌های غربی، درگیر جنگ تحمیلی رژیم بعث شدند. در اوایل انقلاب، استعداد نیروی انسانی به‌دلیل خروج کارشناسان خارجی و بسیاری از فرماندهان ردبیلای ارتش از کشور کاهش یافته بود و نیروهای نظامی انسجام و فرماندهی خود را تا حد زیادی از دست داده بودند. با وجود این، ایران در طول جنگ تحمیلی و بدرغم تمام تحریم‌ها با تکیه بر نبوغ و تلاش جوانان مؤمن ایرانی در راهبرد جنگ، عملکرد درخشانی داشت و پس از آن با تجربه هشت سال جنگ، توانست در زمینه ساخت سلاح و تجهیزات نظامی پیشرفت کند و مؤلفه‌های قدرت و بازدارندگی‌اش را افزایش دهد. به گونه‌ای که امروز در حوزه نیروی انسانی و صنعت نظامی مقتدرانه روی پای خود ایستاده و اتکالی به خارج ندارد.

نگاهی به رویکرد تأمین امنیت کشورهای منطقه و تفاوت‌های آن با ایران

امنیت اجاره‌ای!

درگیری‌های مذهبی بین کشورهای مسلمان، تغییرات سیاسی و اجتماعی در جهان عرب و تأثیر آن بر نظم منطقه‌ای و وابستگی امنیتی اکثر این کشورها به قدرت‌های فرامنطقه‌ای، همگی به بحران امنیت منطقه غرب آسیا دامن می‌زند. اما سؤال اینجا است که وابستگی امنیتی کشورهای منطقه به منابع بیرونی تا چه اندازه قابل اتکا است و استقلال جمهوری اسلامی ایران در تأمین امنیت، چه دستاوردهایی برای آن داشته است؟

بیشتر کشورهای منطقه و اصلاً همین لفظ خاورمیانه که بر اساس نسبت دوری و نزدیکی به قدرت استعماری انگلستان به کار می‌رفته جای تعجبی برای بحران‌های عمیق امنیتی در غرب آسیا باقی نمی‌گذارد. اما این وضعیت پس از حادثه یازده سپتامبر و حمله امریکا به عراق و افغانستان و شکل‌گیری موج بیداری در کشورهای منطقه، با تغییرات امنیتی گسترده تشدید شد. امروزه نیز روابط اسرائیل با کشورهای منطقه،

امنیت خریدنی نیست!

خرید تسلیحات لزوماً به معنای ارتش قوی نیست؛ همان‌طور که در دوره پهلوی، تبدیل ایران به زرادخانه تسلیحاتی خاورمیانه بدون پشتیبانی امریکا، ایران را به کشوری قوی تبدیل نکرد. هم‌اکنون عربستان، به‌رغم داشتن تجهیزات پیشرفته، هفت سال است که در جنگ با گروه‌های نظامی فقیرترین کشور خاورمیانه و با صرف هزینه‌های هنگفت، توفیق چندانی کسب نکرده است. امارات نیز در یکی دو سال اخیر به عقد قراردادهای تسلیحاتی هنگفت با فرانسه و اسرائیل روی آورده و اردن هم از عقد معامله‌های سنگین با شرکت‌های سلاح‌سازی آمریکایی جا نمانده و همین سال گذشته به آنها اجازه داده شده تا ۱۶ فروند هواپیمای Block ۱۶-F ۷۰ را به همراه تجهیزات مربوطه برای ارتقای تسلیحات خود خریداری کند. این تجهیز نظامی صراحتاً و آشکارا برای مقابله با عمق استراتژیک جمهوری اسلامی در منطقه صورت می‌پذیرد، اما صرف بودجه‌های نظامی هنگفت و خرید سلاح‌های پیشرفته از ایالات متحده که خودش بزرگترین دردرسرها را برای کشورهای منطقه ایجاد کرده و از بانیان ناامنی منطقه است، موجب تأمین امنیت و توسعه نظامی پایدار در این کشورها نخواهد شد. باید خاطر‌نشان کرد که کشورهای منطقه تا رسیدن به وضعیت امنیت درون‌زا و پایدار فاصله زیادی دارند.

استقلال امنیتی: دستاورد بزرگ ایران

هم‌اکنون ایران یکی از قدرت‌های پهلپادی در منطقه و جهان است و تجربه‌های زیادی در زمینه استفاده از پهباد در پیشبرد اهداف جبهه مقاومت دارد. پهبادهای ایران قدرت و بُرد زیادی دارند و به همین خاطر مورد توجه کارشناسان و ژنرال‌های ارتش دیگر کشورها قرار گرفته‌اند. این روزها شایعه فروش پهبادهای ایران به روسیه و تغییر معادله جنگ و ژنرالین با استفاده از این پهبادها مقامات آمریکایی را به واکنش واداشته است؛ صرف نظر از اینکه چنین مسأله‌ای حقیقت داشته باشد یا نه، طرح آن در رسانه بویژه از سوی رسانه‌های غربی و آمریکایی و داشتن چنین ذهنیتی نسبت به ایران، نشان دهنده جایگاه مهم جمهوری اسلامی در قدرت نظامی و قدرت پهلپادی است. کارخانه تولید پهباد ابابیل ۲-اواخر اردیبهشت ماه امسال با حضور رئیس ستادکل نیروهای مسلح کشور در تاجیکستان افتتاح شد. پیش از افتتاح این کارخانه هم ملاقات‌های نظامی دیگری در خصوص روابط دو کشور مخصوص در زمینه‌های امنیتی و نظامی و تکنیکی انجام شده بود. همچنین چندی پیش منابع خبری از فروش پهبادهای «مهاجر» به اتیوپی خبر دادند. قرارداد نظامی اخیر با ونزوئلا (شامل ۲۰۰۰ موشک ضدکشتی و ضدتانک و موشک دفاع هوایی، ۴۰۰ بمب، ۳۰ مسلسل سنگین قابل‌نصب بر هواپیماهای نظامی، ۳۵ رادار و هزاران قبضه تفنگ و مسلسل‌های سبک) نیز نشان از عمق پیشرفت نظامی کشور دارد. ایران این سال‌ها در معادلات امنیتی منطقه به‌هیچ‌وجه منفعل نبوده و حتی برای تأمین امنیت ناگزیر به حضور نظامی در برخی کشورهای همسایه شده است. از زمان آغاز جنگ سوریه، ایران نقشی حیاتی در حمایت دولت مرکزی سوریه داشته و پس از تسلط داعش بر مرز زمینی ایران و سوریه و به‌خطرافتادن منافع راهبردی کشور، نقش مهمی در بازنگه‌داشتن مسیر دسترسی ایران به لبنان، از طریق عراق و سوریه، ایفا کرده است؛ درنتیجه چنین اقدامات راهبردی، نفوذ جمهوری اسلامی در منطقه بسیار افزایش یافته است.

تجهیز نظامی برخی کشورهای منطقه صراحتاً و آشکارا برای مقابله با عمق استراتژیک جمهوری اسلامی صورت می‌پذیرد، اما صرف بودجه‌های نظامی هنگفت و خرید سلاح‌های پیشرفته از ایالات متحده که خودش بزرگترین دردرسرها را برای کشورهای منطقه ایجاد کرده و از بانیان ناامنی منطقه است، موجب تأمین امنیت و توسعه نظامی پایدار در این کشورها نخواهد شد؛ باید خاطر‌نشان کرد که کشورهای منطقه تا رسیدن به وضعیت امنیت درون‌زا و پایدار فاصله زیادی دارند

